

'כ"ג יורדי הסירה' הייתה הרביעית מקבוצת האניות עליהן התריע המודיעין הבריטי.¹ הספינה נקראה על שם כ"ג המתנדבים הארץ ישראלים, שיצאו בליווי קצין בריטי ובשירות המודיעין הבריטי לפעולה נועזת בבתי הזיקוק בטריפולי שבלבנון ועקבותיהם נעלמו. שמה נועד להביך את הבריטים בהזכירו את הפעולה בה נחלץ הישוב לעזרת הבריטים.²

זו הייתה ספינת משא קטנה, עשויה עץ בדחי 450 טון, מצוידת במנוע דיזל ומהירות הפלגתה כ-9 קשרים. שמה המקורי היה San Sissimo. הספינה נרכשה באיטליה על ידי נציגי המוסד לעליה ב' יהודה ארזי ועדה סרני.³

לאחר רכישתה הוכנה הספינה לקליטת מעפילים ב'פורטו ונרה' שליד לה-ספציה. ההכנות כללו בניית דרגשים והעמסת האנייה במזון, מים וציוד להפלגה. צוות ההכנה הורכב מפועלי מספנה מקומיים, אנשי מוסד והמלווים המיועדים.⁴

למפקד ההפלגה נתמנה איש הפלי"ם ישראל רוזנבאום (רותם) אליו הצטרפו המלווה שאול אורן, גם הוא איש פלי"ם וה'גדעוני' יצחק הקטין. להשטת הספינה נשכר צוות זר: רב חובל איטלקי ושמונה אנשי צוות גם הם איטלקים. לאחר הכנתה הפליגה הספינה למעגן קטן בשפך נהר המגרה, 790 המעפילים ששהו במחנה במעלה הנהר הובלו באסדות אל האנייה והועלו על סיפונה.⁵

הספינה יצאה לדרך לפנות בוקר ה-2 באוגוסט 1946 בנתיב העובר לאורך המגף האיטלקי אל מעבר המסינה ומשם מצפון לכרתים, מצפון לקפריסין ודרומה לאורך חופי הלבנט. על פי התוכנית, הייתה הספינה צריכה לחבור עם האנייה 'כתריאל יפה', שהייתה במצב טכני טוב יותר ולקבל את מעפיליה. בשלב מסוים הייתה מחשבה להעביר אליה גם את מעפילי ה'עמירם שוחט' ובכך לחסוך את השתיים האחרונות לסבב נוסף.⁶

¹ Admi- 19532, מאת מפקד ה'טליבונט', דו"ח היירוט של 'סן פיזרו', 12.8.46 (נמצא באת"ה).

² אתר הפלי"ם, יהודה בן צור, "מקור שמות ספינות המעפילים והקשר שלהן לאירועי התקופה".

³ אהרוני – מטות, עמ' 85.

⁴ שם, שם.

⁵ אתר הפלי"ם, "סיפור הפלגת כ"ג יורדי הסירה".

⁶ אהרוני- מטות, עמ' 86.

כאשר הייתה הספינה 75 מייל מערבית לכף פאפוס, התקלקל המנוע וחדל לפעול.⁷ צוות הימאים הניף מפרש מאולתר והספינה התקדמה באיטיות רבה, 'קשר' אחד. ההפלגה התארכה, האוכל והמים לא הספיקו והמלווים הטילו קיצוב, במקביל דיווחו על התקלה ובקשו עזרה.⁸ הספינה הונחתה להקים קשר עם אניית המעפילים 'כתריאל יפה' שנמצאה כ-100 מייל דרומית לה וזו הונחתה לעלות צפונה ולאסוף את מעפיליה. התכנית לא יצאה לפועל מסיבות שונות.⁹ ב-11 באוגוסט, בשעות הצהריים, נראה מטוס סיור בריטי מעל הספינה. בערבו של אותו יום הופיע שוב מטוס, לאחר מכן הופיעה המשחתת 'טליבונט'. 'טליבונט' זיהתה את הספינה כספינת מעפילים והחלה לעקוב אחריה ממרחק.¹⁰ בשל תנועתה האיטית של הספינה התמשך המעקב מספר ימים. למחרת ב-12 באוגוסט, בשעה 22:30 הוחלפה 'טליבונט' על ידי 'בריסנדן'. בשלב זה היו כל שש המשחתות הבריטיות הערוכות בחיפה בפעילות, 'בריסנדן' השגיחה על 'כ"ג יורדי הסירה', 'טליבונט' ליוותה את ה'יגור' ויתר המשחתות היו פרושות בקווי הסיור שכן המודיעין התריע על ספינות מעפילים נוספות.¹¹

ב-13 באוגוסט, בעוד כ"ג יורדי הסירה מתקרבת באיטיות לחופי הארץ, הועלו מעפילי ה'יגור' והנרייטה סאלד' על סיפונה של ה'אמפייר הייוד' וה'אמפייר רייול' ושיירת הגירוש הראשונה לקפריסין יצאה לדרך. לפיכך חידד המוסד לעליה ב' את הנחיותיו:

להתנגד באופן פסיבי לעליית הבריטים על הספינה אך להגביר התנגדות אם יסתבר שיש כוונה להעביר את המעפילים ליעד שונה.¹²

ב-14 באוגוסט בשעות הבוקר, הייתה הספינה מול חופי לבנון נסחפת אל החוף במהירות של חצי קשר. מפקד ה'בריסנדן' קיבל הנחייה מהמפקדה המשולבת בירושלים לגרור אותה ולחלצה משם.¹³ מלחים בריטיים עלו על הספינה והשתלטו עליה. צוות ההשתלטות הבריטי לא נתקל בהתנגדות. מלח בריטי ניסה להניף דגל בריטי בספינה והמעפילים מנעו זאת ממנו, זה היה גילוי ההתנגדות היחיד. הספינה

⁷ שאול אורן, "סיפור המעשה", ינאי ואלמוג – שערים, עמ' 64.

⁸ רוזן – גדעונים, עמ' 183.

⁹ אהרוני – מטות, עמ' 86.

¹⁰ Admi- 19532, מאת מפקד ה'טליבונט', דו"ח היירוט של 'סן פיזרו', 12.8.46 (נמצא באת"ה).

¹¹ שם, שם.

¹² אמ"ה, תיק 'הנרייטה סאלד', מאת המוסד בארץ (ארצי), אל מלווי 'הנרייטה סאלד', הנחיות,

8.8.46.

¹³ Admi- 19532, מאת מפקד ה'בריסנדן', דו"ח היירוט של 'סן פיזרו', 15.8.46 (נמצא באת"ה).

נגררה על ידי המשחתת דרומה, לכיוון מפרץ חיפה ובשעה 20:40 הטילה עוגן, בהנחיית מפקד צוות ההשתלטות.¹⁴

למחרת, בבוקר ה-15 באוגוסט נגררה הספינה אל תוך הנמל ונקשרה למשחתת 'בריסנדן' שם נודע למלווים ולמעפילים על הגירוש הצפוי.¹⁵ ב-16 באוגוסט הורו הבריטים למעפילים לרדת מהאנייה ולעבור לאניית הגירוש 'אמפייר רייוול', המעפילים סירבו והכריזו שביתת רעב. לפנות בוקר ניסו שלושה מעפילים לברוח בקפיצה לים אך הנוטרים הערבים שהוצבו על הספינה ירו לעברם ובסופו של דבר הם נתפסו על ידי סירת משטרה.¹⁶ לבסוף ולאחר מאבק הועלו המעפילים לאניית הגירוש 'אמפייר רייוול'. ב-18 באוגוסט בשעה 06:45 הפליגה אניית הגירוש לקפריסין מלווה במשחתת 'בריסנדן' ובסיירת 'אג'קס'.

כשחזרה 'אמפייר רייוול' ועגנה במפרץ חיפה חובלה על ידי אנשי הפלי"ם וניזוקה.¹⁷ המאבק שינה צורה, גילוי האניות וירוטן היו לחלקו הפשוט. הצי מצא עצמו מתמודד עם העלאת מעפילים בכוח לאניות הגירוש ועם השטתם בליווי צמוד והורדתם בקפריסין. בנוסף גבר מאוד והפך מוחשי איום החבלה בספינותיו ואיום הטרור על אנשיו.

¹⁴ שם, שם.

¹⁵ ניניאן – פטרול, עמ' 64.

¹⁶ אהרוני – מטות, עמ' 86.

¹⁷ להלן פרק 'אניות הגירוש הופכות יעד מועדף'